

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

№ 4, 2013

[Назад](#)

[Головна](#)

УДК 658.15

П. В. Круш,
к. е. н., професор, завідувач кафедри економіки і підприємництва,
Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут», м. Київ
О. А. Шевчук,
магістр факультету менеджменту та маркетингу,
Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут», м. Київ

ШЛЯХИ ПОЛІПШЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

P. V. Krush,
Candidate of economic sciences, manager of department of economy and enterprise, professor of FMM NTUU «KPI»
O. A. Shevchuk,
Master's degree of FMM NTUU «KPI»

THE WAYS OF IMPROVEMENT OF THE FINANCIAL STATE OF ENTERPRISE

У статті розглянуто фінансовий стан та його роль у ефективності господарської діяльності підприємства. Визначено шляхи поліпшення фінансового стану підприємств у сучасних умовах господарювання.

In the article is considered the financial consisting and his role of efficiency of economic activity of enterprise, certainly ways of improvement of the financial state of enterprises in the modern terms of menage.

Ключові слова: фінансовий стан підприємства, аналіз фінансового стану, резерви зростання прибутку, продуктивність праці, банкрутство, шляхи поліпшення фінансового стану підприємства.

Keywords: financial state of enterprise, analysis of the financial state, backlogs of growth of income, labour productivity, bankruptcy, ways of improvement of the financial state of enterprise.

Вступ. Кожне підприємство за теперішнього стану економіки має забезпечити належний стан своїх фінансових ресурсів, за якого воно могло б стабільно зберігати здатність безперервно виконувати свої фінансові зобов'язання перед своїми діловими партнерами, державою, власниками, найманими працівниками. Підприємство спроможне досягти стабільності своїх фінансів лише при суворому додержанні принципів комерційного розрахунку, головним серед яких є зіставлення витрат і результатів, одержання максимального прибутку за мінімальних витрат. Саме дана умова є визначальною для формування фінансового стану підприємства [15].

Питання оцінки фінансового стану підприємств розглядалися у працях зарубіжних науковців і практиків, зокрема: М.І.Баканова, І.Т.Балабанова, О.М.Волкової, А.І.Ковальова, В.В.Ковальова, М.Н.Крейніної, Е.А.Маркар'яна, Д.С.Молякова, В.П.Привалова, В.М.Родіонової, Н.О.Русак, В.А.Русак, Р.С.Сайфуліна, Г.В.Савицької, М.О.Федотової, А.Д.Шеремета, Л.Бернстайна, А.Гропелі, Т.Карлін, Б.Коласс, Е.Нікбахта, Е.Хелфєрга та ін.

Вагомий внесок у розробку теоретичних та методичних засад оцінки фінансового стану вітчизняних підприємств внесли вчені-економісти: О.І.Барановський, А.І.Даниленко, І.В.Зятковський, В.М.Івахненко, Л.А.Лахтіонова, В.О.Мец, О.В.Павловська, В.В.Сопко, О.О.Терещенко, Т.Є.Унковська, М.Г.Чумаченко та ін.

Для оцінки фінансового стану підприємства необхідно використовувати весь комплекс методів фінансового аналізу. Але всі відомі методики проведення фінансового аналізу базуються на використанні досвіду зарубіжних країн і при практичному їх застосуванні виникають певні неузгодження. Тому існує необхідність використання методичного підходу щодо визначення загальної оцінки фінансового стану, яка б базувалася на вітчизняних стандартах обліку і звітності та враховувала б особливості розвитку економіки України з метою виходу підприємств зі світової кризи та прогнозування ймовірності його банкрутства [9].

Постановка завдання. Для ведення ефективної господарської діяльності підприємств України необхідно досліджувати та розробляти шляхи поліпшення фінансового стану підприємства. Тому метою даної статті є розробка шляхів покращення фінансового стану підприємства на основі аналізу основних методик його оцінки.

Результати дослідження. Фінансовий стан підприємства — це комплексне поняття, що є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, і визначається сукупністю виробничо-господарських факторів, характеризується системою показників, які відображають наявність, розміщення і використання фінансових результатів.

Фінансовий стан підприємства потрібно систематично та всебічно оцінювати за допомогою різних методів, прийомів та методик аналізу. Це уможливить критичну оцінку фінансових результатів діяльності підприємства як у статичі за певний період, так і в динаміці - за ряд періодів, дасть змогу визначити негативні тенденції у фінансовій діяльності та способи ефективнішого використання фінансових ресурсів, їх раціонального розміщення. Метою аналізу фінансового стану підприємства є оцінка напрямків його розвитку та вивчення його реального фінансового стану і з'ясування можливостей підвищення ефективності функціонування за допомогою проведення раціональної фінансової політики. Неefективність, нераціональність використання фінансових ресурсів призводять до низької платоспроможності підприємства і, як наслідок, до можливих перебоїв у постачанні, виробництві та реалізації продукції, до невиконання плану прибутку та зниження рентабельності підприємства.

Метою аналізу фінансового стану підприємства є оцінка фінансового стану підприємства на підставі виявлених результатів. Фінансовий стан оцінюється насамперед на основі статей бухгалтерського балансу та звіту про фінансові результати [3].

Одним з основних напрямків покращення фінансового стану підприємства є збільшення його прибутку. Збільшувати прибуток можна за допомогою багатьох факторів. Резерви зростання прибутку - це кількісні можливості збільшення прибутку завдяки:

- збільшенню ціни на продукцію, надані послуги та виконану роботу;

- аналізу використання ресурсів підприємства, собівартості виготовленої продукції;
- збільшенню обсягу реалізації продукції;
- зменшенню витрат на реалізацію продукції (товарів, послуг).

Збільшення ціни на продукцію, надані послуги, виконану роботу не завжди є доцільним, тому не варто його використовувати, оскільки в умовах пануючого кризового стану економіки країни, а також конкуренції на ринку покуpci не завжди можуть та не хочуть переплачувати за надані послуги, виконану роботу, товари.

Ще одним із напрямків пошуку резервів зростання прибутку є аналіз використання ресурсів підприємства, собівартості виготовленої продукції.

Обсяг власних фінансових ресурсів можна збільшити шляхом:

- зменшення суми постійних витрат на утримання управлінського персоналу та ремонт основних засобів;
- зниження рівня змінних витрат за рахунок скорочення чисельності персоналу і зростання продуктивності праці;
- прискореної амортизації основних засобів;
- реалізації не використовуваного майна [4].

Одним з основних і найбільш радикальних напрямів фінансового оздоровлення підприємства є пошук внутрішніх резервів збільшення прибутковості виробництва і досягнення беззбиткової роботи за рахунок більш повного використання виробничої потужності підприємства, підвищення якості і конкурентоспроможності продукції (товарів, послуг), зниження її собівартості, раціонального використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, скорочення непродуктивних витрат і втрат.

При цьому, основну увагу потрібно приділити питанням ресурсозбереження: впровадженню прогресивних норм, нормативів і ресурсозберігаючих технологій, використанню вторинної сировини, організації діючого обліку і контролю за використанням ресурсів, вивченню і впровадженню передового досвіду в здійсненні режиму економії, матеріального і морального стимулювання працівників за економію ресурсів і скорочення непродуктивних витрат і втрат.

Резерви зниження витрат, виявлених за кожною статтею витрат за рахунок конкретних організаційно-технічних заходів (поліпшення організації праці), будуть сприяти економії заробітної плати, енергії тощо [12].

У результаті впровадження організаційно-технічних заходів сума економії витрат із оплати праці збільшиться на відсоток відрахувань від фонду оплати праці, що включаються у собівартість продукції (єдиний соціальний внесок).

Продуктивність праці – це один із факторів, що впливає на витрати підприємства. При цьому, необхідно враховувати, що зниження витрат багато в чому залежить від правильного співвідношення темпів зростання продуктивності праці і збільшення заробітної плати. Зростання продуктивності праці повинне випереджати зростання заробітної плати, забезпечуючи тим самим зниження витрат підприємства [7].

Також важливо скорочувати загальновиробничі та адміністративні витрати. Це, перш за все, спрощення і здешевлення апарату управління, економія на управлінських витратах, а також скорочення витрат на заробітну плату допоміжних і підсобних робітників.

Основними резервами зменшення собівартості продукції (товарів, послуг) є збільшення обсягів виробництва, скорочення витрат на реалізацію за рахунок підвищення рівня продуктивності праці, раціонального використання матеріальних, енергетичних та трудових ресурсів.

Зниження витрат на виробництво і реалізацію продукції - основний резерв збільшення прибутку підприємства. Зменшити витрати на виробництво можна завдяки технічним і технологічним заходам [5].

Також важливим резервом для покращення фінансового стану підприємства є скорочення дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства.

Основними джерелами резервів підвищення рівня рентабельності продукції є збільшення суми прибутку від реалізації продукції, зниження собівартості товарної продукції.

Отже, аналізуючи витрати на виробництво продукції, можна знайти резерви їх зниження, які водночас є і резервами збільшення прибутку [2].

Головною метою існування кожного підприємства, організації, звісно, крім благочинних чи подібних їм, є отримання прибутку. Це основна рушійна сила ринкової економіки, головний показник успішності діяльності. Саме за можливості отримання прибутків і розгортається конкурентна боротьба між підприємствами, але, як відомо, переможцями у цьому змаганні виходять далеко не всі. На найневдаліших представників ділового класу у разі неспроможності закріпитися на ринку чекає банкрутство і санація.

Закон України «Про відновлення платоспроможності платника або визнання його банкрутом» дає наступне визначення банкрутства: це «визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури» [1].

За своєю суттю банкрутство як цивільно-правова категорія є невід'ємною частиною ринкової економіки, природним процесом конкурентної боротьби, у ході якої слабкі підприємства вибувають з цього процесу, а натомість держава отримує економічно міцних, конкурентоздатних суб'єктів господарювання, зазначає П. Т. Гега [6].

Саме тому надзвичайно важливим є уміння завчасно передбачити перші прояви фінансової нестабільності, які згодом можуть перерости у банкрутство, діагностувати та запобігти їм, щоб уникнути санації та фальсифікації.

Одним із інструментів фінансового оздоровлення підприємств є реструктуризація — це один з найефективніших засобів відновлення платоспроможності підприємства, який рекомендується включати до плану санації. Тому він є способом оздоровлення, тобто розглядається як один із шляхів поліпшення фінансового стану підприємства [8].

Банкрутство саме у частині санації є шляхом покращення фінансового стану підприємства, а як процедура закриття бізнесу - ефективне у межах ринку, галузі, економіки, оскільки з ринку йдуть непродуктивні та неефективні підприємства, що сприяє наявності на ринку лише ефективних підприємств, а, отже, й високоякісної продукції.

З метою оцінки фінансового стану та діагностики банкрутства підприємств для різних країн розроблено велику кількість дискримінантних багатофакторних моделей (наприклад, Альтмана для США, Тоффлера і Тішоу для Великобританії, Беєрмана для Німеччини, Давидової та Белікова для Росії, Терещенка для України, модель Романа Ліса для оцінки фінансового стану, двохфакторна модель оцінки імовірності банкрутства, оцінка фінансового стану по показниках У. Бівера, метод рейтингової оцінки фінансового стану (рейтингове число), модель Фулмера, модель Спрингейта тощо). В основі цих моделей лежить задача класифікації підприємств за імовірністю їх банкрутства з використанням багатьох незалежних змінних (факторів впливу) [11].

Банкрутство означає неспроможність підприємства задовольнити вимоги кредиторів і здійснювати обов'язкові платежі в бюджет. Така ситуація виникає, коли зобов'язання перевищують майно підприємства.

Кількість вітчизняних підприємств, яким загрожує банкрутство, зростає. У зв'язку з цим виникає необхідність виявлення ознак банкрутства заздалегідь.

Питаннями діагностики банкрутства займаються багато економістів, у т.ч. Е. Альтман, П.Саблук, О.Терещенко, А.Чупіс та інші, якими розроблено моделі діагностики банкрутства.

Наша мета – оцінити ці моделі, вибрати найоптимальніші, які доцільно використовувати для діагностики банкрутства українських підприємств у сучасних умовах господарювання.

Діагностика банкрутства – це своєчасне виявлення неплатоспроможності, збитковості, фінансової залежності від зовнішніх джерел фінансування, низької ділової активності. Тому в класичних моделях діагностики банкрутства використовують показники прибутковості, фінансової стійкості, ліквідності, ділової активності. Деякі моделі, що не містять цих складових, мають велику похибку [10].

Перші моделі, в яких використовувалися прийоми мультиплікативного дискримінантного аналізу, були розроблені в 60-х роках минулого століття. Найвідомішими є моделі американського економіста Е.Альтмана. Перша двофакторна модель була розроблена ним у 1968 році. У цій моделі відсутні показники прибутковості, а похибка її 65%.

Точніша п'ятифакторна модель Е. Альтмана:

$$Z_A = 1,2A + 1,4B + 3,3C + 0,6D + 0,999E \quad (1),$$

де А – відношення власних оборотних коштів до сукупних активів;

В – відношення нерозподіленого прибутку до сукупних активів;

C – відношення прибутку до сплати податків та відсотків до сукупних активів;
 D – відношення ринкової вартості власного капіталу до вартості власних оборотних коштів (кредиторської заборгованості);
 E – відношення обороту підприємства до суми всіх активів.

Якщо $Z_A < 2,675$, то загроза є дійсною. Якщо $Z_A > 2,675$, то загрози немає.

Однак дана модель не є досить ефективною для застосування задля оцінки ймовірності банкрутства вітчизняних підприємств.

Російські вчені Іркутської державної економічної академії пропонують для прогнозування ризику банкрутства R-модель, яка має вигляд:

$$R = 0,38K1 + K2 + 0,054K3 + 0,63K4 \quad (2),$$

де K1 – відношення оборотного капіталу до середньорічної суми активів;
 K2 – відношення чистого прибутку до середньорічної суми власного капіталу;
 K3 – відношення виручки до середньорічної суми активів;
 K4 – відношення чистого прибутку до сукупних затрат.

Якщо $R=0$ – ймовірність банкрутства максимальна (90-100%), 0-0,18 – висока (60-80%), 0,18-0,32 – середня (35-50%), 0,32-0,42 – низька (15-20%), більше 0,42 – мінімальна (до 10%) [13, 16].

Ця модель, як і модель О.О.Терещенка, на наш погляд, найбільш оптимальні. Модель О.О.Терещенка має вигляд:

$$Z_{\text{ТЕР}} = 1,5X1 + 0,08X2 + 10X3 + 5X4 + 0,3X5 + 0,1X6 \quad (3),$$

де X1 – відношення грошових надходжень до зобов'язань;
 X2 – відношення валюти балансу до зобов'язань;
 X3 – відношення чистого прибутку до середньорічної суми активів;
 X4 – відношення прибутку до виручки;
 X5 – відношення виробничих запасів до виручки;
 X6 – відношення виручки до основного капіталу.

Коли $Z_{\text{ТЕР}} > 2$ – банкрутство не загрожує, $1 < Z_{\text{ТЕР}} < 2$ – фінансова стійкість порушена, $0 < Z_{\text{ТЕР}} < 1$ – існує загроза банкрутства.

Міністерство економіки України рекомендує для своєчасного виявлення тенденцій формування незадовільної структури балансу у прибутково працюючого суб'єкта підприємницької діяльності та вжиття випереджувальних заходів, спрямованих на запобігання банкрутству, проводити систематичний експрес-аналіз фінансового стану підприємств (фінансовий моніторинг) за допомогою коефіцієнта Бівера.

Крім того, у вітчизняній економіці застосовується найбільш прийнятна система показників У. Бівера, яка дозволяє визначити незадовільну структуру балансу неплатоспроможних підприємств.

$$\text{Коефіцієнт Бівера} = (\text{Чистий прибуток} - \text{Амортизація}) / (\text{Довгострокові зобов'язання} + \text{Короткострокові зобов'язання}) \quad (4)$$

$$\text{Рентабельність активів} = \text{Чистий прибуток} / \text{Активи} * 100 \% \quad (5)$$

$$\text{Фінансовий леверидж} = (\text{Довгострокові зобов'язання} + \text{Короткострокові зобов'язання}) / \text{Активи} \quad (6)$$

$$\text{Коефіцієнт покриття активів чистим оборотним капіталом} = (\text{Власний капітал} + \text{Позаоборотні активи}) / \text{Активи} \quad (7)$$

$$\text{Коефіцієнт покриття зобов'язань} = \text{Обігові активи} / \text{Короткострокові зобов'язання} \quad (8)$$

Таблиця 1. Характеристика показників Бівера

Показники	Компанія із задовільним фінансовим станом	За 5 років до банкрутства	За 1 рік до банкрутства
Коефіцієнт Бівера	0,4 – 0,45	0,17	-0,15
Рентабельність активів	6 – 8	4	-22
Фінансовий леверидж	< 37	< 50	< 80
Коефіцієнт покриття активів чистим оборотним капіталом	0,4	< 0,3	0,06
Коефіцієнт покриття зобов'язань	> 3,2	< 2	< 1

Згідно з «Методичними рекомендаціями щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій із приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства», затвердженими наказом Міністерства економіки України від 17 січня 2001 року №10, для проведення системного експрес-аналізу фінансового стану підприємства пропонується використовувати коефіцієнт Бівера (КБ).

Коли КБ вище 0,4 – підприємству банкрутство не загрожує. Якщо протягом тривалого періоду коефіцієнт Бівера не перевищує 0,2 - це є ознакою формування незадовільної структури балансу.

Модель Тоффлера (1977 р.)

$$Z_T = 0,53*X1 + 0,13*X2 + 0,18*X3 + 0,16*X4 \quad (9),$$

де X1 — відношення прибутку від реалізації продукції до короткострокових зобов'язань;
 X2 — відношення оборотних активів до зобов'язань;
 X3 — відношення короткострокових зобов'язань до всіх активів;
 X4 — відношення власного капіталу до позичкового капіталу.

Якщо $Z_T < 0,2$, то це свідчить про високу ймовірність банкрутства.

Якщо величина Z_T більше, ніж 0,3, то це говорить про те, що у фірми хороші довгострокові перспективи.

Найбільш доцільними для вітчизняних підприємств є Іркутська R – модель та модель О.О.Терещенка.

Ознаками можливого банкрутства підприємства є:

- падіння ринкової ціни цінних паперів підприємства;
- зниження потоку грошових надходжень від виробничої і фінансової діяльності та зниження доходів;
- підприємство працює у галузі, де велика ймовірність банкрутства;
- підприємство недавно почало своє функціонування;
- зменшення сум дивідендів.

Виробничі і фінансові аспекти, що вказують на фінансові труднощі підприємства:

- неможливість отримання додаткових фінансових ресурсів;

- нездатність погасити прострочені зобов'язання;
- погана система фінансової звітності;
- переміщення сфери діяльності в галузі, не пов'язані з основним бізнесом підприємства;
- нездатність підприємства контролювати свої витрати;
- високий рівень конкуренції.

Можливі заходи для уникнення банкрутства:

- знайти шляхи додаткового фінансування підприємства;
- позбутися збиткової продукції підприємства і підрозділів;
- звернути увагу на управління активами;
- розробити і почати здійснення програми скорочення затрат.

Отже, для покращення фінансового стану підприємства необхідно не лише раціонально використовувати ресурси, підвищувати прибуток тощо, але й своєчасно оцінювати стан підприємства для запобігання його погіршенню та призведенню до банкрутства [14].

Висновки. Для кожного підприємства важливо досягти стійкого фінансового стану, тобто забезпечити ефективне використання фінансових ресурсів, оскільки це є гарантом своєчасності розрахунків з постачальниками, державою та іншими ланками фінансової системи, подальшого економічного та соціального розвитку підприємства. Тому фінансова діяльність підприємства має бути спрямована на забезпечення систематичного надходження та ефективного використання фінансових ресурсів, досягнення оптимального співвідношення власних, позичених і залучених фінансових ресурсів.

Одним з основних напрямків поліпшення фінансового стану підприємства є збільшення його прибутку. Збільшувати прибуток можна за допомогою багатьох факторів. Резервами зростання прибутку можуть бути:

- збільшення ціни на продукцію, надані послуги та виконану роботу;
- аналіз використання ресурсів підприємства, собівартості виготовленої продукції;
- збільшення обсягу реалізації продукції;
- зменшення витрат на реалізацію продукції (товарів, послуг);
- скорочення дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства.

Проте кожен із запропонованих варіантів необхідно застосовувати залежно від галузі, ситуації на ринку тощо. Однак вони всі мають бути спрямовані для збільшення суми прибутку від реалізації продукції, зниження собівартості товарної продукції й, відповідно, покращення фінансового стану підприємства.

Дослідження та розробка шляхів поліпшення фінансового стану підприємства на основі аналізу основних методик його оцінки необхідні для ведення ефективної господарської діяльності підприємств. Також надзвичайно важливим є вміння завчасно передбачити перші прояви фінансової нестабільності підприємства, які згодом можуть перерости у банкрутство, діагностувати та запобігти їм задля ведення вдалої подальшої господарської діяльності підприємства.

Таким чином, можна сказати, що аналіз фінансових результатів діяльності підприємства і ефективне управління ними є однією з найважливіших галузей аналітичної роботи підприємства, що є його «візитною карткою» у співпраці з іншими господарюючими суб'єктами, як вітчизняними, так і зарубіжними.

Перелік посилань

1. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» № 2343-ХІІ від 14.05.1992 р. зі змінами і доповненнями // <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1085.456.38&nobreak=1>
2. Акулов М., Нечипоренко Я. Оцінка ліквідності та фінансової стійкості суб'єкта господарювання // Проблеми і перспективи розвитку економічного регіону, галузі, підприємства. – 2009 р. – № 4. – С 3-6.
3. Бандурка О. М. та ін. Фінансова діяльність підприємств: Навч. посіб. для самостійного вивчення дисципліни. - К.:Либідь, 2004.- 227 с.
4. Білик М. Д. Сутність і оцінка фінансового стану підприємства. Навчальний посібник. - К : КНЕУ, 2000. – 325 с.
5. Василенко В.О. Антикризове управління підприємством: Навчальний посібник. — Київ: ЦУЛ, 2005. — 428 с.
6. Гега П. Т. Деякі особливості банкрутства в Україні та недоліки правового регулювання // <http://bankrotam.net/ua/prints/article1/>
7. Гетьман О.О. Економіка підприємства / О.О.Гетьман. – Київ: ЦУЛ, 2010. – 480 с.
8. Говорушко Т.А. Управління фінансовою санацією підприємства: Навчальний посібник. - Київ: ЦУЛ, 2013. — 400 с.
9. Загурський О.М. Фінансовий аналіз: Кредитно – модульний курс. – Київ: ЦУЛ, 2013. – 472 с.
10. Котик О. В. Діагностика імовірності банкрутства підприємства // http://www.rusnauka.com/DN2006/Economics/10_kotik%20o.v.doc.htm
11. Матвійчук А. Діагностика банкрутства підприємств // http://me.kmu.gov.ua/file/link/99747/file/matvijchuk_4_07_U.pdf&search_param=%E1%E0%ED%EA%F0%F3%F2%F1%F2%E2%E0&searchPublishing=1.
12. Мошенський С. З., Олійник О. В. Економічний аналіз: Підручник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів. / За ред. д. е. н., проф., Заслуженого діяча науки і техніки України Ф. Ф. Бутинця. - 2-ге вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП «Рута», 2007. - 704 с.
13. Терещенко О.О. Фінансова санація та банкрутство підприємств / О.О.Терещенко. – К.: КНЕУ, 2000. – 412 с.
14. Тринька Л.Я., Липчанська (Іванчук) О.В. Економічний аналіз / Л.Я. Тринька, О.В. Липчанська (Іванчук). – К.: Алерта, 2013. – 568 с.
15. Фінанси підприємств: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред. проф. Поддєрьогін А. М. - 5-те вид., перероб. та доп. - К.: КНЕУ, 2006. - 546 с.
16. Череп А.В. Фінансова санація банкрутства суб'єктів господарювання / А.В.Череп. – К.: Кондор, 2006. – 380 с.

Стаття надійшла до редакції 18.04.2013 р.

ТОВ "ДКС Центр"